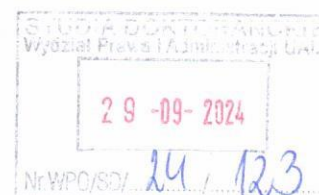

dr hab. Radosław Pastuszko, prof. uczelni
Katedra Prawa Rolnego i Gospodarki Gruntami
Instytut Nauk Prawnych
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Lublin, 27 września 2024 r.

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Elizy Jachnik

Prawna ochrona zwierząt gospodarskich w procesie produkcji rolnej

Poznań 2024, s. 284

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska Pani mgr Elizy Jachnik pt. „Prawna ochrona zwierząt gospodarskich w procesie produkcji rolnej”. Praca została napisana pod kierunkiem naukowym Pana prof. dr. hab. Romana Budzinowskiego w Zakładzie Prawa Rolnego, Żywnościowego i Ochrony Środowiska na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

1. Wybór tematu

Wybór tematu rozprawy należy ocenić jako trafny i aktualny. Autorka podejmuje ważne zagadnienie z zakresu prawa rolnego, dotyczące prawnej ochrony zwierząt gospodarskich w procesie produkcji rolnej. Jest to problematyka istotna zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia.

Doktorantka przekonująco uzasadnia podjęcie badań i wskazuje na kilka istotnych przesłanek. Po pierwsze, zwraca uwagę na lukę w doktrynie prawa rolnego - brak kompleksowego opracowania dotyczącego prawnej ochrony zwierząt gospodarskich w procesie produkcji rolnej. Podkreśla również wagę problematyki z punktu widzenia społeczno-gospodarczego, w tym strategiczne znaczenie produkcji rolno-żywnościowej. Następnie wskazuje na aspekty środowiskowe związane z chowem i hodowlą zwierząt gospodarskich. Odwołuje się również do rosnącego zainteresowania społecznego warunkami życia zwierząt gospodarskich oraz zwraca uwagę na praktyczne znaczenie tematu, związane ze stanowieniem i stosowaniem prawa w tym obszarze.

Uzasadnienie wyboru tematu jest wyczerpujące i przekonujące. Autorka trafnie wskazuje na różne aspekty, które przemawiają za podjęciem przedmiotowych badań.

2. Cele pracy i przyjęte założenia badawcze

Główny cel pracy został sformułowany prawidłowo. Autorka stawia sobie za zadanie określenie statusu prawnego zwierząt gospodarskich oraz udzielenie odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu obowiązujące regulacje prawne zapewniają należyłą ochronę tym zwierzętom w procesie produkcji rolnej.

Doktorantka formułuje trzy wyjściowe założenia badawcze:

1. Status zwierząt gospodarskich ma charakter swoisty, determinowany zaliczeniem zwierząt do tej kategorii oraz włączeniem ich w proces produkcji rolnej.
2. Swoisty status zwierząt gospodarskich przesądza o ich szczególnych formach ochrony, zdominowanych przez aspekty użytkowe, ale z coraz większym uwzględnieniem motywów humanitarnych.
3. Realizacja celu pracy wymaga analizy aktów prawa międzynarodowego, unijnego oraz wybranych systemów prawa krajowego.

Założenia są logiczne i adekwatne do podjętego tematu. Stanowią dobry punkt wyjścia do dalszych rozważań. Autorka formułuje także wstępną hipotezę badawczą, zgodnie z którą zwierzęta gospodarskie mają szczególny status prawny i dotycząca ich regulacja ma charakter swoisty, ale z racji użytkowego wykorzystywania, zapewnia ochronę zwierząt wykorzystywanych w procesie produkcji rolnej w stopniu niewystarczającym. Hipoteza jest interesująca i dobrze koresponduje z celami pracy.

3. Struktura pracy i metody badawcze

Struktura pracy jest logiczna i przejrzysta. Układ rozdziałów odpowiada przyjętym założeniom i celom badawczym. Struktura rozprawy pozwala na stopniowe wprowadzenie w problematykę i systematyczne rozwinięcie głównych wątków badawczych.

Dobór metod badawczych jest prawidłowy. Autorka wykorzystuje przede wszystkim metodę dogmatyczną, która jest adekwatna do analizy regulacji prawnych. Uzupełniająco stosowana jest metoda prawnoporównawcza oraz statystyczna (pomocniczo). Dobór metod pozwala na wszechstronne zbadanie podjętej problematyki.

4. Ocena merytoryczna

Rozdział 1 (s. 8-27) ma charakter wprowadzający. Autorka precyzyjnie określa w nim zakres badań, uzasadnia wybór tematu, formułuje cele pracy i założenia badawcze. Definiuje kluczowe pojęcia, takie jak „zwierzęta gospodarskie” i „produkcja rolna”. Dokonuje też przeglądu literatury przedmiotu, wskazując na lukę badawczą, którą zamierza wypełnić swoją rozprawą. Ta część pracy jest napisana w sposób klarowny i przekonujący.

W rozdziale 2 (s. 28-46) Doktorantka analizuje status prawny zwierząt gospodarskich. Rozważania rozpoczyna od omówienia społeczno-gospodarczych i kulturowych funkcji zwierząt, co stanowi dobry punkt wyjścia do dalszej analizy. Następnie koncentruje się na zagadnieniach dereifikacji i personifikacji zwierząt gospodarskich, co zasługuje na szczególne uznanie. Autorka w pogłębiony sposób analizuje koncepcję dereifikacji zwierząt, odwołując się do bogatej literatury przedmiotu. Trafnie wskazuje, że sama dereifikacja nie oznacza automatycznie upodmiotowienia zwierząt. Interesujące są również rozważania na temat możliwości uznania zwierząt za „podmioty nieosobowe”.

Doktorantka omawia także zasadę humanitarnego traktowania zwierząt gospodarskich. Słusznie zwraca uwagę, że zasada ta wynika z dereifikacji zwierząt i uznania ich zdolności do odczuwania cierpienia. Trafnie wskazuje, że humanitarne traktowanie zwierząt gospodarskich realizuje się m.in. poprzez zapewnienie im odpowiedniego poziomu dobrostanu.

Rozdział 3 (s. 47-72) poświęcony jest ochronie zwierząt gospodarskich w prawie międzynarodowym, prawie Unii Europejskiej oraz w wybranych systemach prawa krajowego. Wskazana część pracy ma bardzo dużą wartość poznawczą. Autorka dokonuje pogłębionej analizy regulacji prawnych na różnych szczeblach, co pozwala na ukazanie złożoności omawianej problematyki. W odniesieniu do prawa międzynarodowego, Doktorantka słusznie zwraca uwagę na rolę konwencji Rady Europy w kształtowaniu standardów ochrony zwierząt gospodarskich. Szczególnie cenna jest analiza Europejskiej konwencji ochrony zwierząt hodowlanych i gospodarskich z 1976 r. oraz Europejskiej konwencji ochrony zwierząt przeznaczonych do uboju z 1979 r.

W części dotyczącej prawa Unii Europejskiej, Autorka koncentruje się na treści art. 13 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, który wyraża zasadę dobrostanu zwierząt. Trafnie wskazuje, że zasada nie ma charakteru bezwzględnego i może być ograniczana ze

względu na inne wartości chronione prawem. Interesujące są rozważania na temat relacji między zasadą dobrostanu zwierząt a tradycjami kulturowymi państw członkowskich.

Doktorantka analizuje także wybrane regulacje prawa wtórnego UE, w tym dyrektywy dotyczące ochrony poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich oraz rozporządzenia w sprawie transportu zwierząt i ich uśmiercania. Wskazane zagadnienie jest opracowane bardzo rzetelnie i stanowi cenne źródło wiedzy o unijnych standardach ochrony zwierząt gospodarskich.

W odniesieniu do systemów prawa krajowego, Autorka dokonuje analizy prawnoporównawczej, koncentrując się na rozwiązaniach przyjętych w Niemczech, Włoszech i Wielkiej Brytanii. Wybór państw jest uzasadniony i pozwala na ukazanie różnych podejść do ochrony zwierząt gospodarskich. Szczególnie interesujące są rozważania dotyczące konstytucyjnych podstaw ochrony zwierząt w tych krajach.

Rozdział 4 (s. 73-139) zawiera analizę prawnych aspektów ochrony dobrostanu zwierząt gospodarskich. Na uznanie zasługuje kompleksowe omówienie tego zagadnienia, obejmujące zarówno wymogi dobrostanu w odniesieniu do chowu i hodowli, jak i kwestie związane z transportem zwierząt oraz przestępstwami i wykroczeniami wynikającymi z niezachowania wymogów dobrostanu. Autorka konsekwentnie omawia kolejne aspekty prawnej ochrony dobrostanu zwierząt gospodarskich, przechodząc od zagadnień ogólnych do bardziej szczegółowych.

Autorka trafnie zwraca uwagę na problemy interpretacyjne związane z pojęciem dobrostanu zwierząt, wskazując m.in. na brak jego legalnej definicji w aktach prawa europejskiego (s. 79-80). Słusznie podkreśla również, że dobrostan zwierząt jest pojęciem złożonym i stopniowalnym (s. 85-86). Interesujące są rozważania dotyczące relacji między dobrostanem zwierząt a koncepcją humanitarnej ochrony zwierząt (s. 85-86). Autorka słusznie zauważa, że te dwie idee są ze sobą ściśle powiązane, choć nie zawsze tożsame.

Na pozytywną ocenę zasługuje omówienie kwestii finansowania działań na rzecz dobrostanu zwierząt ze środków Unii Europejskiej (podrozdział 4.3). Autorka prezentuje aktualne informacje dotyczące Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 oraz płatności dobrostanowych, co świadczy o aktualności prowadzonych badań.

W rozdziale 5 (s. 140-165) Autorka w sposób kompleksowy analizuje problematykę prawnej ochrony zwierząt gospodarskich przed zbędnym cierpieniem podczas uboju. Na

szczególne uznanie zasługuje krytyczna analiza regulacji dotyczących uboju rytualnego (podrozdział 5.4). Autorka trafnie wskazuje na napięcie między zasadą dobrostanu zwierząt a wolnością religijną, prezentując różne stanowiska w tej kwestii.

Rozdział 6 (s. 166-201) zawiera szczegółową analizę prawnych aspektów ochrony zdrowia zwierząt gospodarskich. Na uznanie zasługuje kompleksowe omówienie tego zagadnienia, obejmujące zarówno kwestie definicyjne, jak i praktyczne aspekty zwalczania chorób zakaźnych zwierząt oraz stosowania weterynaryjnych produktów leczniczych. Autorka trafnie zwraca uwagę na problemy interpretacyjne związane z pojęciem zdrowia zwierząt, wskazując m.in. na brak jego legalnej definicji w aktach prawnych (s. 169-170). Słusznie podkreśla również, że zdrowie zwierząt jest pojęciem złożonym i wielowymiarowym, obejmującym zarówno aspekty fizyczne, jak i behawioralne (s. 170-171). Interesujące są rozważania dotyczące relacji między zdrowiem zwierząt a ich dobrostanem (s. 172-173). Autorka słusznie zauważa, że te dwie koncepcje są ze sobą ściśle powiązane, choć nie zawsze tożsame.

Na pozytywną ocenę zasługuje omówienie koncepcji „jednego zdrowia” (*One Health*) i jej wpływu na regulacje prawne dotyczące ochrony zdrowia zwierząt (s. 173-174). Autorka trafnie wskazuje, że podejście to zyskuje coraz większe znaczenie w kontekście zwalczania chorób odzwierzęcych i przeciwdziałania antybiotykooporności.

W rozdziale 7 (s. 202-223) Autorka w sposób kompleksowy analizuje problematykę prawnej ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich. Na szczególne uznanie zasługuje interdyscyplinarne podejście do tego zagadnienia, uwzględniające zarówno aspekty prawne, biologiczne oraz ekonomiczne. Autorka trafnie wskazuje na znaczenie ochrony bioróżnorodności zwierząt gospodarskich w kontekście bezpieczeństwa żywnościowego i zrównoważonego rozwoju (s. 203-204). Słusznie podkreśla również, że ochrona ma charakter nie tylko konserwatorski, ale także użytkowy (s. 210-211). Warto docenić analizę prawno-porównawczą regulacji dotyczących ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich w różnych systemach prawnych (s. 215-218). Doktorantka wykazała się dobrą znajomością zagranicznych rozwiązań prawnych w tym zakresie.

Rozdział 8 (s. 224-253) stanowi podsumowanie rozważań i ocenę regulacji prawnych. Autorka w sposób syntetyczny przedstawia główne wnioski wynikające z przeprowadzonych badań, odnosząc się do postawionych na wstępie pytań badawczych.

Metodologia zastosowana przez Autorkę w tej części pracy również zasługuje na pozytywną ocenę. Doktorantka konsekwentnie odnosi się do postawionych wcześniej pytań badawczych, analizuje poszczególne aspekty ochrony prawnej zwierząt gospodarskich, by na tej podstawie sformułować wnioski końcowe. Przyjęta struktura pozwala na kompleksowe ujęcie problematyki i wyciągnięcie wniosków uzasadnionych wcześniejszymi rozważaniami

Doktorantka w sposób syntetyczny i rzeczowy przedstawia główne wątki wcześniejszej analizy. Na uwagę zasługuje kompleksowe ujęcie problematyki statusu prawnego zwierząt gospodarskich i podkreślenie, że status ten ma swoisty charakter, wynikający z kulturowego i prawnego postrzegania analizowanej grupy zwierząt. Cennym elementem syntezy jest zwrócenie uwagi na konflikt moralny, określany jako „paradoks mięsa”, polegający na jednoczesnej trosce o zwierzęta i akceptacji ich zabijania dla celów konsumpcyjnych. Autor trafnie wskazuje, że zwierzęta gospodarskie stanowią szczególną grupę, wobec której poziom ochrony prawnej jest niższy niż w przypadku innych kategorii zwierząt, np. domowych.

Doktorantka w sposób przekonujący argumentuje, że formalna dereifikacja zwierząt w polskim systemie prawnym nie oznacza automatycznie ich upodmiotowienia. Słusznie zauważa, że kwestia ewentualnej podmiotowości prawnej zwierząt budzi kontrowersje w doktrynie, jednocześnie wskazując na tendencje do przyznawania zwierzętom pewnych praw moralnych.

Autorka dokonuje dogłębnej analizy problematyki ochrony dobrostanu zwierząt gospodarskich. Słusznie zauważa, że współczesne rozumienie dobrostanu wykracza poza klasyczne „pięć wolności” Brambella i obejmuje kompleksowe podejście do różnych płaszczyzn funkcjonowania zwierzęcia. Trafnie identyfikuje główne problemy związane z ochroną dobrostanu zwierząt gospodarskich w procesie produkcji rolnej. Zwraca uwagę na niedostateczny poziom ochrony wynikający z minimalnych warunków utrzymywania zwierząt, które często nie zapobiegają występowaniu zachowań stereotypowych.

Na pozytywną ocenę zasługuje dostrzeżenie przez Autora roli czynnika ludzkiego w zapewnianiu dobrostanu zwierząt oraz podkreślenie znaczenia edukacji i podnoszenia świadomości społeczeństwa w tym zakresie.

Doktorantka zasadnie zwraca uwagę, że transport zawsze wiąże się ze stresem dla zwierząt, a obowiązujące regulacje prawne mają na celu jedynie minimalizację tego stresu. Trafnie identyfikuje główne problemy związane z transportem zwierząt gospodarskich, takie

jak przewożenie zwierząt niezdolnych do transportu czy wykorzystywanie nieprzystosowanych pojazdów.

Autorka wnikliwie analizuje problematykę ochrony zwierząt gospodarskich podczas uboju. Słusznie zauważa, że sam akt uśmiercenia zwierzęcia stoi w sprzeczności z ideą ochrony jego życia, jednakże prawodawca dopuszcza taką możliwość w przypadku zwierząt gospodarskich. Na szczególną uwagę zasługuje analiza kontrowersji związanych z ubojem rytualnym. Doktorantka w sposób obiektywny przedstawia argumenty za i przeciw dopuszczalności tej formy uboju, odwołując się do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz doktryny.

Pani mgr Eliza Jachnik zwraca uwagę na kompleksowe podejście do zdrowia zwierząt, obejmujące aspekt fizyczny i behawioralny, trafnie identyfikuje główne wyzwania związane z ochroną zdrowia zwierząt gospodarskich, takie jak zwalczanie chorób zakaźnych czy problem antybiotykooporności. Na pozytywną ocenę zasługuje dostrzeżenie przez Autorkę związku między ochroną zdrowia zwierząt a koncepcją „jednego zdrowia” (*One Health*), uwzględniającą powiązania między zdrowiem ludzi, zwierząt i środowiska.

Doktorantka w sposób przekonujący argumentuje za potrzebą ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich. Słusznie zwraca uwagę na zagrożenia wynikające z tendencji do ograniczania puli genetycznej w hodowli przemysłowej oraz na znaczenie różnorodności genetycznej dla odporności zwierząt i bezpieczeństwa żywnościowego.

Autorka zasadnie formułuje tezę, zgodnie z którą „status prawny zwierząt gospodarskich ma swoisty charakter, a obowiązujące prawne instrumenty nie realizują założeń ochrony zwierząt gospodarskich w zadowalającym stopniu”. Teza jest logiczną konsekwencją przeprowadzonych wcześniej analiz i zasługuje na aprobatę. Doktorantka trafnie zauważa, że mimo rozbudowanych regulacji prawnych dotyczących ochrony zwierząt gospodarskich, w praktyce ochrona nie osiągnęła jeszcze zadowalającego poziomu. Autorka trafnie identyfikuje główne mankamenty obowiązujących regulacji:

- niewystarczające minimalne warunki utrzymywania zwierząt gospodarskich,
- problemy związane z transportem zwierząt,
- kontrowersje dotyczące uboju rytualnego,
- nieefektywne środki bioasekuracji w zwalczaniu chorób zakaźnych,

- wzrost stosowania środków przeciwdrobnoustrojowych mimo wprowadzonych ograniczeń,
- niewystarczająca skuteczność programów ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich.

Autorka formułuje szereg postulatów de *lege ferenda*, które zasługują na pozytywną ocenę. Postulaty te są logiczną konsekwencją przeprowadzonych analiz i zidentyfikowanych problemów. Do najważniejszych propozycji należy niewątpliwie zmiana definicji zwierząt gospodarskich. Postulat zmiany polskiej definicji zwierząt gospodarskich z zamkniętego katalogu na definicję bardziej elastyczną, opartą na cechach funkcjonalnych, jest uzasadniony i zasługuje na aprobatę. Taka zmiana pozwoliłaby na lepsze dostosowanie regulacji prawnych do zmieniających się realiów hodowli zwierząt. W kontekście postulatu zmiany definicji zwierząt gospodarskich, Autorka mogłaby jednak przedstawić bardziej szczegółową propozycję nowej definicji, uwzględniającą potencjalne trudności interpretacyjne, które mogłyby się pojawić przy zastosowaniu definicji funkcjonalnej.

Propozycja przyjęcia nowych regulacji wyznaczających minimalne warunki bytowe zwierząt gospodarskich jest szczególnie cenna w kontekście wcześniejszych rozważań dotyczących niedostatecznego poziomu dobrostanu zwierząt w obecnych warunkach minimalnych. Postulat powołania organu doradczego złożonego z ekspertów z różnych dziedzin nauki w celu opracowania nowych norm jest racjonalny i może przyczynić się do znaczącej poprawy dobrostanu zwierząt gospodarskich.

Koncepcja zwiększenia skali środków edukacyjnych i ekonomicznych zasługuje na szczególną uwagę, gdyż łączy w sobie elementy „twardego” i „miękkiego” prawa. Autorka słusznie zauważa, że samo podniesienie minimalnych standardów może nie być wystarczające i konieczne jest zachęcanie rolników do dobrowolnego podnoszenia poziomu dobrostanu zwierząt.

Propozycja zakazu (względnie – ograniczenia) zakazu uboju rytualnego jest niewątpliwie kontrowersyjna, ale Autorka przedstawia racjonalne argumenty za jej rozważeniem. Doktorantka zasadnie zauważa, że wzrost świadomości społecznej w zakresie ochrony zwierząt może uzasadniać ograniczenie wolności religijnej w tym aspekcie ze względu na ochronę moralności publicznej. Nieco brakuje uwzględnienia w tym miejscu potencjalnych konsekwencji ekonomicznych zakazu, szczególnie w kontekście eksportu mięsa pochodzącego z uboju rytualnego.

Kolejna propozycja w postaci ograniczenie stosowania weterynaryjnych środków przeciwdrobnoustrojowych jest istotna w kontekście już globalnego problemu antybiotykoodporności. Propozycje Autorki dotyczące promowania alternatywnych praktyk hodowlanych są racjonalne i mogą przyczynić się do poprawy zdrowia zwierząt bez nadmiernego stosowania antybiotyków.

Propozycja wzmocnienia ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich zasługuje na aprobatę, szczególnie w kontekście znaczenia różnorodności genetycznej dla odporności zwierząt i bezpieczeństwa żywnościowego. Postulat zwiększenia popularności programów ochrony ras zagrożonych poprzez odpowiednie instrumenty prawne i zachęty finansowe jest uzasadniony i zgodny z aktualnymi trendami w ochronie bioróżnorodności. Można zasugerować jedynie nieco szersze odniesienie do międzynarodowych zobowiązań Polski w tym zakresie, wynikających np. z Konwencji o różnorodności biologicznej.

Wnioski i postulaty przedstawione przez Autorkę zasługują na wysoką ocenę. Doktorantka wykazała się umiejętnością syntezy obszernego materiału badawczego, krytycznej analizy obowiązujących regulacji prawnych oraz formułowania uzasadnionych postulatów *de lege ferenda*. W sposób przekonujący argumentuje za potrzebą wzmocnienia ochrony prawnej zwierząt gospodarskich, jednocześnie dostrzegając złożoność problematyki i konieczność uwzględnienia różnych aspektów, w tym ekonomicznych i społecznych.

Szczególnie cenne są postulaty dotyczące konieczności całościowego podejścia do ochrony zwierząt gospodarskich, uwzględniającego nie tylko aspekty prawne, ale także edukacyjne i ekonomiczne. Autorka słusznie zauważa, że efektywna ochrona zwierząt gospodarskich wymaga nie tylko zmian w prawie, ale także zmiany świadomości społecznej i praktyk hodowlanych. Na podkreślenie zasługuje również fakt, że Autorka uwzględnia szerszy kontekst, w tym kwestie bezpieczeństwa żywnościowego, ochrony środowiska oraz zdrowia publicznego. Kompleksowe podejście świadczy o dojrzałości naukowej Doktorantki i jej szerokim spojrzeniu na analizowaną problematykę

Postulaty *de lege ferenda* sformułowane przez Doktorantkę są logiczną konsekwencją przeprowadzonych analiz i zidentyfikowanych problemów. Są one racjonalne, dobrze uzasadnione i mogą przyczynić się do znaczącej poprawy sytuacji zwierząt gospodarskich w Polsce. Podsumowując, ta część rozprawy doktorskiej stanowi wartościowy wkład w dyskusję nad prawną ochroną zwierząt gospodarskich w Polsce. Przedstawione wnioski i postulaty

mogą stanowić punkt wyjścia do dalszych badań naukowych oraz być inspiracją dla ewentualnych zmian legislacyjnych w przyszłości.

5. Warsztat naukowy

Warsztat naukowy Doktorantki zasługuje na wysoką ocenę. Autorka swobodnie porusza się w obszernej literaturze przedmiotu, zarówno polskiej, jak i obcojęzycznej. Wykorzystuje aktualne publikacje z zakresu prawa rolnego, prawa ochrony środowiska, a także innych dziedzin prawa. Sięga również do opracowań z zakresu nauk przyrodniczych i ekonomicznych, co świadczy o interdyscyplinarnym podejściu do badanej problematyki.

Na uznanie zasługuje bogata baza źródłowa pracy. Autorka analizuje liczne akty prawne, zarówno krajowe, jak i międzynarodowe. Wykorzystuje również orzecznictwo sądów polskich i zagranicznych oraz Trybunału Sprawiedliwości UE.

Doktorantka w sposób prawidłowy formułuje przypisy, co świadczy o rzetelności warsztatu naukowego. Język pracy jest precyzyjny i odpowiada wymogom rozprawy naukowej.

Praca napisana jest poprawnym językiem prawniczym. Autorka sprawnie posługuje się terminologią specjalistyczną, zachowując jednocześnie klarowność wywodu. Na uznanie zasługuje umiejętność syntetycznego przedstawiania złożonych zagadnień prawnych. Nie uniknęła jednak drobnych pomyłek (na s. 79 znajduje się błąd literowy: „Trybunały” zamiast „Trybunału”; na s. 86 występuje powtórzenie słowa „także” w jednym zdaniu; w niektórych miejscach (np. s. 92, s. 183) zdania są nieco zbyt długie i skomplikowane; na s. 169 znajduje się błąd literowy: „desygenatami” zamiast „desygnatami”).

6. Konkluzja

Recenzowana rozprawa doktorska mgr Elizy Jachnik stanowi wartościowe opracowanie naukowe i może stanowić cenne źródło zarówno dla teoretyków, jak i praktyków prawa zajmujących się tą problematyką. Autorka wykazała się dogłębną znajomością przedmiotu badań, umiejętnością krytycznej analizy obowiązujących regulacji prawnych oraz zdolnością do formułowania własnych wniosków i postulatów *de lege ferenda*. Doktorantka w sposób kompetentny i wnikliwy analizuje złożoną problematykę prawnej ochrony zwierząt gospodarskich w procesie produkcji rolnej. Praca ma logiczną strukturę, a wywód jest prowadzony w sposób spójny i przekonujący.

Rozprawa doktorska Pani mgr Elizy Jachnik nie tylko jednoznacznie zasługuje na pozytywną ocenę końcową, ale również na wyróżnienie. Praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, świadczącego o umiejętności prowadzenia pracy naukowej przez Doktorantkę. Problematyka pracy jest oryginalna, ujęcie nowatorskie

W konkluzji stwierdzam, że recenzowana rozprawa spełnia przesłanki określone w ustawie i może być przyjęta jako rozprawa doktorska. Wnioskuje o dopuszczenie Pani mgr Elizy Jachnik do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

